

5. Великі ризики для інвесторів та тимчасове їхнє перебування у збитковій зоні. Адже вкладені кошти не відразу приносять дохід. Перебування довгострокових інвесторів у зоні збитковості зумовлене невідомістю щодо поведінки ринку у тій чи іншій ситуації.

Висновки з проведеного дослідження. Викладені вище переваги IPO – це лише вершина айсберга. Сам факт проведення IPO є позитивним для компанії, тому що це означає, що вона достатньо виросла, щоб претендувати на залучення капіталу таким чином. Адже IPO застосовують тоді, коли у компанії є потреба у достатньо великому обсязі коштів на масштабне розширення.

Компанія, яка прагне провести вдале розміщення своїх акцій, вирішує достатньо великий обсяг завдань, деякі з яких не могли би бути вирішені без проведення IPO. IPO – це передусім черговий ступінь у розвитку компанії.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Зачем проводят IPO? Бизнес и инвестиции [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.andreykagala.com/chto-takoe-ipo/>.
2. Залучення інвестицій шляхом IPO [Електронний ресурс] // Цінні папери України : газета. – 2008. – № 29(521). – Режим доступу : http://www.securities.org.ua/securities_paper/review.php?id=521&num=521.
3. IPO (Публичное размещение) [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.forexaw.com>.
4. Библиотека трейдера. Выходим на IPO [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.finam.ru/investor/library/00038000A4/?material=372>.
5. Кость К. Переваги IPO як засобу здійснення інвестицій / К. Кость // Галицький економічний вісник. – 2011. – № 1(30). – С. 74–78.
6. Таранченко З. Стратегія виходу на IPOдіум / З. Таранченко // Стратегии. – 2006. – № 11 – С. 32–33.
7. Благодравин М. Как сделать будущее прозрачным / М. Благодравин // Эксперт Украина. – 2006. – № 5(56). – С. 22–27.

УДК 368.03 (477)

Тимчак М.В.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів і банківської справи
Ужгородського національного університету*

СИСТЕМА РЕГУЛЮВАННЯ СТРАХОВОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Стаття присвячена дослідженню органів, що здійснюють регулювання страхового підприємництва в Україні. Процес переходу страхового ринку України від централізованої до децентралізованої системи відбувається складно, безсистемно й суперечливо. Природою існуючих проблем розвитку страхового підприємництва України є відсутність продуманої стратегії й тактики трансформації страхових відносин у нових умовах. Очевидно, що концентрація зусиль на демонтаж старої, централізованої системи страхування не означає перехід її до хаотичного, аморфного стану, отже, регулювання цього процесу є першоосновою на сучасному етапі.

Ключові слова: страховик, страхова діяльність, страхувальник, страхове підприємництво, страховий ринок, державне регулювання, страховий нагляд, кредитні установи.

Тимчак М.В. СИСТЕМА ОРГАНОВ РЕГУЛЮВАННЯ СТРАХОВОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Статья посвящена исследованию органов, которые осуществляют регулирование страхового предпринимательства в Украине. Процесс перехода страхового рынка Украины от централизованной к децентрализованной системе происходит сложно, бессистемно и противоречиво. Природой существующих проблем развития страхового предпринимательства Украины является отсутствие продуманной стратегии и тактики трансформации страховых отношений в новых условиях. Очевидно, что концентрация усилий на демонтаж старой, централизованной системы страхования не означает переход ее к хаотическому, аморфному состоянию, следовательно, регуляция этого процесса является первоосновой на современном этапе.

Ключевые слова: страховщик, страховая деятельность, страхователь, страховое предпринимательство, страховой рынок, государственная регуляция, страховой надзор, кредитные учреждения.

Timchak M.V. THE SYSTEM OF ORGANS OF ADJUSTING OF INSURANCE ENTERPRISE IS IN UKRAINE

The Article is devoted research of organs which carry out adjusting of insurance enterprise in Ukraine. The process of transition of insurance market of Ukraine from centralized to the decentralizing system takes place difficultly, unsystematic and contradictory. Nature of existent problems of development of insurance enterprise of Ukraine is absence of carefully thought out strategy and tactic of transformation of insurance relations in new terms. Obviously, that the concentration of efforts on dismantling of the old, centralized system of insurance does not mean passing of it to the chaotic, amorphous state, consequently, adjusting of this process is fundamental principle on the modern stage.

Keywords: insurer, insurance activity, insure, insurance enterprise, insurance market, government control, insurance supervision, credit establishments.

Постановка проблеми. В існуючих дослідженнях регіональним проблемам регулювання розвитку страхового підприємництва не приділено достатньої уваги. В сучасних кризових умовах страхове підприємництво регіонів України розвивається безсистемно, характеризуючись лише максимальним залученням страховиками премій від

страхувальника, а також тенденцією до мінімізації страхових виплат.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вітчизняні науковці Т. Ротова і Л. Руденко [10, с. 165] зазначають, що метою державного регулювання є дотримання вимог законодавства України про страхування, ефективний розвиток ринку страхових

послуг, запобігання неплатоспроможності страхових і захист інтересів страхувальників.

На думку З.П. Плиси [8, с. 210–211], суть державного регулювання страхового підприємництва визначено як систему економічних й адміністративно-правових відносин, які виникають між учасниками страхового ринку та державою у процесі цілеспрямованого державного впливу на страховий ринок. Зміст державного регулювання страхових відносин становить система методів, форм й інструментів регулювання, за допомогою яких державні органи впливають на всі грані функціонування страхового ринку.

В.М. Фурман вважає, що державне регулювання страхової діяльності становить собою створення державою рамочних умов для функціонування страхового ринку, в межах яких його суб'єкти вільні у прийнятті своїх управлінських рішень [12, с. 139–140].

На думку вітчизняного науковця Л.О. Позднякової [9, с. 6], державне регулювання страхової діяльності – це сукупність економічних, правових, соціальних та кредитно-фінансових механізмів, що сприяють контролю та регулюванню складної системи економіко-правових відносин між державою, страховиком і страхувальником з метою гармонійного, збалансованого і пропорційного розвитку страхового ринку.

Мета статті. Дослідження способів регулювання страхового підприємництва, а саме державне регулювання та саморегулювання.

Виклад основного матеріалу. Не слід ототожнювати категорії «державне регулювання страхового ринку», «державне регулювання страхової діяльності», «державне регулювання страхового підприємництва» і «державний страховий нагляд». Вважається, що перше з них є найширше, оскільки воно стосується всього страхового ринку як єдиної системи, всіх його суб'єктів і процесів взаємодії між ними. Друге – поняття вужче, стосується тільки тих процесів у діяльності суб'єктів страхового ринку, які безпосередньо пов'язані з проведенням страхових операцій. «Регулювання страхового підприємництва» стосується, з одного боку, тільки суб'єктів страхового підприємництва, що здійснюють свою діяльність на підставі ліцензії, але, з іншого боку, не тільки страхових операцій, що проводяться ними, але й інвестиційної діяльності, діяльності як емітента власних цінних паперів тощо.

«Державний страховий нагляд» охоплює регулювання і контроль діяльності суб'єктів страхового ринку, здійснюють його виключно органи страхового нагляду (на практиці і регулювання, і контроль страхування частково здійснюють без його участі – податкові органи, НБУ тощо). Крім того, в це поняття не входить застосування економічних регуляторів (наприклад, податкових).

Отже, страхове підприємництво має двосторонню взаємодію з системою державного регулювання. З одного боку, воно є об'єктом державного регулювання, тобто державою визначаються умови діяльності страховиків, встановлюються «правила гри» (єдині правові рамки), ведеться нагляд за їх дотриманням з метою захисту прав страхувальників. З іншого боку, страхові підприємства забезпечують безперебійний процес суспільного виробництва, безпосередньо не беручи участь у ньому, забезпечують відтворювальний процес грошовими ресурсами [7, с. 263].

Вплив держави на страхове підприємництво відбувається двома чином: введенням державного страхування та державним наглядом у цій сфері. У першому держава поряд з іншими суб'єктами стра-

хового підприємництва є активним учасником ринку страхових послуг на конкурентних засадах. У другому – здійснюється вплив на ринкові процеси шляхом прийняття нормативно-правових актів та здійсненням інших регулятивних заходів.

Головним аргументом на користь державного регулювання страхового підприємництва в розвинених країнах є необхідність оперативного вирішення проблем, передусім у випадках, коли діяльність страхових підприємств не забезпечує формування належного та ефективного механізму захисту від ризиків. Розумне поєднання ринкових і державних регуляторів дає змогу реалізувати цілі розвитку страхового ринку України, недостатність якого гальмує інвестиційні процеси, стримує структурну перебудову вітчизняної економіки, що унеможлиблює підвищення її конкурентоспроможності [8, с. 210].

Державне регулювання передбачає наявність механізмів саморегулювання, основним завданням якого є коригування їх дії так, щоб в економіці дотримувалася баланс інтересів населення, суб'єктів страхового підприємництва та держави.

Під саморегулюванням розуміється підтримане державою делегування регулюючих функцій окремим об'єднанням учасників страхового ринку. Ключовим завданням делегування є максимальне усунення впливу держави на страховий ринок з метою забезпечити конкуренцію всіх з усіма і, таким чином, підвищити якість та урізноманітнити кількість страхових послуг при менших цінах.

В Україні створення саморегулювних організацій стало можливим за прийняттям відповідного законодавства. Відповідно до Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», саморегулювна організація – це неприбуткове об'єднання фінансових установ, що створене з метою захисту інтересів своїх членів та інших учасників ринків фінансових послуг та якому делегуються відповідними державними органами, що здійснюють регулювання ринків фінансових послуг, повноваження щодо розроблення і впровадження правил поведінки на ринках фінансових послуг та/або сертифікації фахівців ринку фінансових послуг. Об'єднання фінансових установ набуває статусу саморегулювальної організації після внесення запису про нього до відповідного реєстру, який ведеться державними органами з питань регулювання діяльності фінансових установ та ринків [2].

Об'єднання страховиків створюються на добровільній основі для координації діяльності та захисту інтересів своїх членів, здійснення спільних програм. Об'єднання, спілки, асоціації не здійснюють страхову діяльність. Вони є, як правило, громадськими, неприбутковими організаціями, професійними об'єднаннями.

У цілому, роль самоорганізації суб'єктів страхового підприємництва залежить від стадії розвитку цих сегментів, а також ступеня технологічних взаємозв'язків між учасниками. На сьогодні учасники страхового ринку розуміють, що самоорганізація потрібна для захисту цілісності ринку. Однак як і в більшості новостворених ринкових економік, важливість залучення якомога більшої кількості учасників і необхідність у зацікавленості підприємницької спільноти в стимулюванні регуляторних процесів страховики тільки-но починають усвідомлювати.

Слід зазначити, що саморегулювання суб'єктів страхового підприємництва сприяє пристосуванню функцій регулювання та нагляду до сфери діяльності останніх. При саморегулюванні норми пове-

дінки розробляють самі учасники ринку, які добре знають особливості цього ринку та можуть зробити переваги від регулювання та нагляду найбільш ефективними (впорядкований страховий ринок, захист споживачів страхових послуг, зниження системних ризиків, зменшення витрат на ведення страхової підприємницької діяльності).

Як державне регулювання, так і саморегулювання здійснюється прямими (адміністративними) і непрямими (економічними) методами. Пряме регулювання реалізується через нормативно-правові акти різного рівня, а економічне – через усі сфери й ланки фінансово-кредитної системи [5, с. 16].

Державне регулювання та саморегулювання взаємодоповнюють одне одного, але пріоритет зберігається за першим: воно може делегувати деякі регулятивні повноваження саморегулювним організаціям, проте не навпаки.

У той же час, державне регулювання є загальним, а саморегулювання – конкретно-обов'язковим, тобто обов'язковим лише для членів об'єднань страхових підприємств [7, с. 263].

Слід зазначити, що регулювання діяльності суб'єктів страхового підприємництва здійснюється як на загальнодержавному, так і на регіональному рівнях. Причому функції регулювання страхової галузі можуть бути розподілені за рівнями впливу на процеси цього сегменту фінансового ринку.

Саморегулювні організації відіграють помітну роль у механізмі регулювання страхових відносин у державі. Особливо посилилась їх роль у зв'язку з прийняттям відповідного нормативного акту [11] щодо делегування їх частини повноважень державою.

Сучасна практика страхування виробила різноманітні форми існування саморегулювних організацій страховиків у залежності від особливостей проведення діяльності їх учасниками. Узагальнюючи інформацію про присутність на страховому ринку об'єднань страховиків, виділяємо такі класифікаційні ознаки їх функціонування: за територіальною ознакою; за галузевою ознакою; за формою створення.

Активна робота об'єднань страховиків спостерігається саме в періоди реформ. Тому при прийнятті Податкового кодексу України та інших нормативно-правових актів важливе місце у відстоюванні інтересів страховиків та інших суб'єктів страхових відносин відіграють Ліга страхових організацій України (ЛІСОУ), Асоціація «Страховий бізнес» (АСБ) та Українська федерація ubezpieчення (УФУ).

Ліга страхових організацій України є одним із провідних об'єднань учасників страхового ринку країни. Воно є неприбутковим об'єднанням учасників ринку страхових послуг України, яке створене у 1992 р. з метою захисту інтересів своїх членів та інших учасників ринку страхових послуг. Здійснює свою діяльність на засадах законності, гласності, самостійності та незалежності від державних структур, рівноправності членів ЛІСОУ, довіри та взаємодопомоги в їх відносинах.

Діяльність ЛІСОУ як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках відіграє важливу роль у процесі входження України до міжнародної системи страхування, ознайомлення закордонних партнерів з можливостями та перспективами розвитку української індустрії страхування.

Ліга страхових організацій України здійснює свою діяльність на засадах законності, гласності, самостійності та незалежності від державних структур, рівноправності її членів, довіри та взаємодопо-

моги у відносинах між членами Ліги [6]. За роки свого існування ЛІСОУ досягла значних успіхів і має авторитет та повагу серед страхових компаній, органів державної влади та організацій – партнерів Ліги страхових організацій України.

Створена в кінці 2008 р. 14 класичними страховими компаніями асоціація «Українська федерація ubezpieчення» має на меті сприяння розвитку прозорого класичного ubezpieчення в Україні, недопущення недобросовісної діяльності її членів, гарантування високого рівня страхування учасниками асоціації, а також з метою інтеграції українського та європейського страхових ринків, захист інтересів учасників асоціації.

Ця саморегулювна організація створена як альтернативна асоціація ЛІСОУ, що є результатом конфлікту інтересів членів останньої. Фактично найвпливовіші компанії страхового ринку покинули ЛІСОУ і стали учасниками УФУ.

У зв'язку з існуванням в Україні ядерного ризику, згідно з Законом України «Про цивільну відповідальність за ядерний збиток і її фінансове забезпечення», передбачено, що страхові підприємства, які отримали ліцензію на проведення обов'язкового страхування цивільної відповідальності оператора ядерної установки, повинні створити ядерний страховий пул (ЯСП). Останній створено в 2003 р. 17 страховиками. ЯСП функціонує на принципах солідарної системи відповідальності по ядерним ризикам, тобто кожен із членів пулу відповідає за весь об'єм застрахованого незалежно від того, яку частину ризику було ним прийнято.

Іншим об'єднанням, що діє в Україні, є Асоціація «Українське медичне страхове бюро», що було створене в 1999 р. Основною її метою є сприяння розвитку відкритого та доступного для всіх медичного страхового ринку в Україні шляхом впровадження єдиних правил, вимог і стандартів діяльності, забезпечення необхідної допомоги страховим компаніям в проведенні медичного страхування, організація юридичного захисту прав страховиків та страхувальників, координація зусиль страховиків на ринку послуг медичного страхування і забезпечення рівних умов для всіх страхових компаній в Україні.

Для забезпечення гарантій виконання зобов'язань страхових компаній – членів Асоціації УМСБ перед страхувальниками з метою акумулювання фінансів для проведення взаєморозрахунків з медичними закладами передбачається створення при Асоціації Медичного фонду страхових гарантій.

Морське страхове бюро України створюється страховиками, які мають дозвіл (ліцензію) на здійснення морського страхування та обов'язкового страхування пасажирів від нещасних випадків, що виникають під час морського перевезення, орган управління яких прийняв рішення про вступ до Бюро. Бюро створюється зазначеними страховиками шляхом укладення установчого договору. Засновниками і членами асоціації УМСБ є 30 страхових компаній України та інших юридичних осіб. Страхові компанії – члени Асоціації УМСБ представляють 17 областей України, Автономну Республіку Крим та м. Київ.

Авіаційне страхове бюро створено у відповідності до Закону України «Про страхування» [1] і ст. 3 Повітряного кодексу України [3] у зв'язку з обов'язковістю проведення авіаційного страхування цивільної авіації. Це бюро створюється страховими підприємствами, які мають ліцензію на проведення обов'язкового авіаційного страхування та зареєстро-

вані у Державній авіаційній службі України. На сьогоднішній день членами АСБ є 52 страхові компанії, які працюють на ринку авіаційного страхування України.

Страховики, яким дозволено займатися страхуванням цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів, за шкоду, завдану третім особам, є членами Моторного (транспортного) страхового бюро України (МТСБУ). Для забезпечення виконання зобов'язань членів МТСБУ перед страховальниками і третіми особами при ньому створюються такі централізовані страхові резервні фонди: фонд страхових гарантій та фонд захисту потерпілих у дорожньо-транспортних пригодах.

За регіональною ознакою існує єдина саморегулювальна організація – Харківський союз страховиків (ХСС), створена в 1993 р. з метою формування і розвитку в Харківському регіоні розвинутого ринку страхових послуг, координації діяльності суб'єктів регіонального страхового підприємництва, захист інтересів своїх членів в органах державної влади та управління, здійснення спільних програм, захист прав та інтересів учасників ринку страхових послуг, а також забезпечення зв'язків з громадськістю. Станом на початок 2011 р. ця регіональна саморегулювальна організація об'єднує 24 учасники – страхову компанію, у тому числі 13 з них – Харківські (регіональні) страховики [4, с. 30].

Висновки. З наведеного вище можна зробити наступні висновки.

1. Важливою специфікою діяльності об'єднань страховиків є те, що страховики можуть бути одночасно учасниками різних саморегулювальних організацій, причому самі об'єднання також можуть бути учасниками іншого.

2. Страхове підприємництво є принципово важливим для соціально-економічного розвитку як на національному, так і на регіональному рівнях.

3. Переважна частина національних страховиків дедалі більше інтегрує у глобальний ринок, актуальним стає посилення ролі регулювання страхової діяльності в сучасних умовах.

4. Ті вимоги, які перед суспільством ставлять глобалізаційні процеси, обумовлюють необхідність дослідження страхової діяльності в контексті пізнання та врахування багатofакторних наслідків цієї діяльності, інтернаціоналізації регулювання.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Закон України «Про страхування», №85/96-ВР від 07 березня 1996 року зі змінами та доповненнями. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=85>
2. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» № 2664-III від 12 липня 2001 року зі змінами і доповненнями. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>
3. Повітряний кодекс України № 3167-XII від 4 травня 1993 року зі змінами і доповненнями. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3393-17>
4. Страховий ринок України'2010 [альманах]. – К.: ПП «Поліграфічні послуги», 2010. – 320 с.
5. Жилкина М.С. Государственное регулирование страхового рынка в зарубежных странах / М.С. Жилкина // Фінансовий бізнес. – 2001. – № 1. – С. 13–16.
6. Звернення ЛСОУ до учасників страхового ринку щодо конструктивного діалогу. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uainsur.com/wp-content/uploads/2010/86.doc>
7. Залетов О.М. Убезпечення життя: [монографія] / О.М. Залетов. – К.: Міжнародна агенція «Бізон», 2006. – 688 с.
8. Плиса З.П. Модель державного регулювання страхового ринку в Україні / З.П. Плиса // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.10. – С. 209–215.
9. Позднякова Л.О. Страхові процеси в умовах ринкової трансформації економіки: автореф. дис. ... канд. ек. наук: 08.04.01. / Л.О. Позднякова. – Ірпінь: Нац. академія ДПС України, 2004. – 18 с.
10. Ротова Т.А. Страхування: [навч. посіб.] / Т.А. Ротова, Л.С. Руденко. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2001. – 400 с.
11. Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України «Про затвердження Положення про делегування Державною комісією з регулювання ринків фінансових послуг України окремих повноважень об'єднанню страховиків» № 1000 від 21 серпня 2008 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://apitu.org.ua/node/924>
12. Фурман В.М. Страхування: теоретичні засади та стратегія розвитку: монографія / В.М. Фурман. – К.: КНЕУ, 2005. – 342 с.